ABSURDISTAN

[**BODIL VALERO**, membre del Parlament Europeu (2014-2019)]

Són les vacances de Nadal de 1976/77, viatjo amb *interrail* amb una amiga. Franco ja és mort i enterrat. El nostre boicot a la dictadura s'ha acabat. Volem anar fins al Marroc, que és fins on ens permet d'anar el nostre bitllet de tren d' *interrail*. Aquesta és la meva primera trobada amb Espanya i amb Catalunya.

En el tren compartim espai amb d'altres persones. En una estació, pugen al tren tres guàrdies civils. Un home del nostre compartiment es posa molt nerviós i entre tots l'ajudem a amagar-se a sota el seient. Els guàrdies civils entren al compartiment armats fins al capdamunt i ens demanen els passaports. Els mostrem els nostres passaports suecs. El resultat, tot i que no sabem dir ni una sola paraula en castellà, és que s'asseuen amb nosaltres a fer conversa. Tenir un passaport suec els anys 70 era sempre un avantatge quan viatjaves, però ser una noia sueca també significava que se't considerés una presa legítima, per poc preu. Va passar una bona estona fins que vam aconseguir deslliurar-nos-en.

Aquesta no va ser la meva única trobada amb la Guàrdia Civil. Anys després, un dia em va despertar un cop a la porta. A fora, un guàrdia civil m'estava apuntant amb la seva arma automàtica, la mateixa persona que la setmana anterior m'havia preguntat sobre els meus hàbits sexuals a la gasolinera on posava gasolina. Per descomptat, em vaig negar a respondre-li.

Aquell meu primer viatge a Espanya fou el començament de més de quaranta anys d'un contacte molt proper amb Espanya i amb Catalunya. Vaig viure a Catalunya els primers anys de la transició a la democràcia. Allí hi vaig viure el cop militar de 1981. Per altra banda, em vaig casar amb un català, de manera que els meus fills també ho són.

Arribar des de Suècia, un país de pau i de llibertat plena, als 18 anys, a un país autoritari amb totes les estructures de l'època franquista i amb una organització terrorista activa, va representar per a mi un xoc cultural enorme. Ho trobava tot molt absurd. De seguida vaig aprendre a no aparcar mai davant d'una comissaria (cosa, per altra banda, molt segura a Suècia). "Són els primers que esclaten"; i la Guàrdia Civil "primer dispara i després pregunta". Molts dels meus amics parlaven en català, però escrivien en castellà. Amb alguns parlàvem en castellà, amb d'altres

en català, però amb tots ens enteníem. Al poble on m'estava amb prou feines sabien parlar en castellà, malgrat que el català hagués estat prohibit durant quaranta anys, de manera que vaig aprendre el català. En el camí cap a casa meva hi havia un poble de només dos habitants. Havien lluitat en bàndols diferents durant la guerra civil i encara no es parlaven.

Vaig néixer a un país (Suècia) on la imatge d'Espanya estava clarament dividida. La part "glamourosa" amb el turisme xàrter: sol i platja, barbacoes, alcohol baratíssim i discoteques. La part fosca: la dictadura i la pena de mort que encara s'aplicava. Tinc un record molt clar de quan el cap de govern socialista, Olof Palme, va dir en un discurs famós que Franco era un assassí. I també de les esmolades i justificades crítiques envers el sindicat suec que, en un vol xàrter, se n'havia anat de festa a l'Espanya de la dictadura.

A l'escola vaig aprendre que l'únic país en vies de desenvolupament que quedava a Europa era Espanya i que allí es parlava l'espanyol. Vaig formar part del grup de suecs que va boicotejar qualsevol mena de viatge a Espanya mentre visqués Franco.

Avui gairebé tothom sembla haver oblidat aquesta època fosca. Com a molt, aprenem que Espanya va ser una dictadura durant 40 anys, però que ara és una democràcia plena. Però la transició de la dictadura a la democràcia necessita temps. Sobretot si les estructures fonamentals no canvien. A l'Europa del nord se sol posar d'exemple la bona transició a la democràcia que va fer Espanya. Especialment després de la intervenció del rei durant el fracassat cop d'estat del 23 febrer de 1981. I després de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, el 1986, jo mateixa vaig pensar que la cosa no podia fallar. Tant per a Espanya com per a tots els membres de la Unió Europea hi havia uns valors comuns: democràcia, drets humans i estat de dret són vinculants. Amb Espanya dins de la Unió Europea es garantien també els drets de les minories i de les seves llengües.

L'ús de la força per part del govern espanyol durant el referèndum del primer d'octubre de 2017 va suposar, doncs, un despertar brutal per al món exterior. A tot arreu es van publicar imatges que mostraven com la policia i la Guàrdia Civil colpejaven indiscriminadament joves i vells que feien cua davant dels col·legis electorals. Els mitjans de comunicació van començar a escriure d'una forma nova sobre el conflicte.

A pesar de la forta oposició de l'Estat espanyol, el govern català ha fet grans

esforços per fer saber per què volien un referèndum sobre la independència de Catalunya, però la imatge mediàtica sovint era que els nacionalistes rics volien deixar abandonats els més pobres. Per descomptat, aquest no és un missatge que agradi a Europa, on el que compta és la solidaritat entre els països. A més, la paraula "nacionalisme" ens fa pensar en el feixisme i en l'extremisme de dretes. Però, ¿com es va arribar al punt que els catalans es veiessin obligats a fer el referèndum i que el govern espanyol se sentís obligat a "derrotar el cop d'estat"? Per què no es van asseure i van parlar? Per què no es van posar d'acord abans d'arribar tan lluny?

Sovint, l'ambaixada espanyola a Estocolm em preguntava què faríem si Escània es volgués independitzar, i sempre contestava que estava convençuda que el nostre cap de govern aniria a Escània, parlaria amb els escanians i trobarien una solució acceptable per a ambdues parts. Ara he entès que la relació entre Catalunya i l'Estat espanyol no ha canviat gaire al llarg dels segles. En intervals regulars els catalans intenten alliberar-se d'Espanya i, en cada ocasió, l'Estat sufoca la revolta amb la força. El diàleg i el consens no són el seu mètode. No obstant això, altres països de la Unió Europea esperem que les democràcies es comportin com a tals, incloses les democràcies joves. Aquesta falta de diàleg és molt difícil d'entendre.

Hi ha molts exemples de conflictes territorials resolts a través del diàleg i del consens. Fa temps, Noruega es va voler independitzar de Suècia i la cosa es va resoldre per consens. Els països bàltics són uns altres exemples pacífics. A Québec i a Escòcia els ciutadans van arribar a votar i van optar per quedar-se. Segons el govern espanyol, ell representava la majoria silenciosa (unionista) perquè no hi havia cap majoria a favor de la independència a Catalunya. Aleshores, ens podríem preguntar: ¿com és que els partits independentistes han anat creixent i creixent mentre que el Partit Popular (llavors en el govern de l'Estat) ha quedat com una força residual a Catalunya? També ens podríem preguntar: ¿per què no van permetre el referèndum, per què no es van implicar en la campanya per al "no" a la independència com van fer els britànics? Haurien tingut una gran oportunitat per guanyar. Sobretot si alhora haguessin tingut la intenció de resoldre almenys alguns dels molts problemes que pateixen els catalans en la seva relació amb l'Estat.

En canvi, el govern d'Espanya feia veure que no hi havia conflicte a Espanya i, doncs, no se'n parlava. El que no es pot anomenar no existeix, i van aconseguir enganyar el món sorprenentment bé. El que passa a Espanya poques vegades dóna titulars a la premsa europea. La cosa va arribar tan lluny que, quan el rei Felip VI va parlar al Parlament Europeu, no va fer cap mena de menció al conflicte amb

Catalunya. Així doncs, negació total per part també del cap de l'Estat, que hauria de ser qui, en una situació difícil per al país, fes de mitjancer entre els diferents actors. En el conflicte que tractem aquí, entre Estat i Comunitat Autònoma, es fa necessari un tipus de diàleg completament diferent. No n'hi ha prou amb l'oportunitat d'expressar-se en el marc del Senat (tal i com proposava el govern central), on el govern, en tot cas, tenia majoria absoluta. L'Estat espanyol també es va negar a acceptar l'ajuda de mediadors externs. Tant abans com després del referèndum.

El govern català, al seu torn, va comprendre que s'enfrontarien al govern central si anaven cap a unes eleccions, però la qüestió és si, fins i tot en la seva imaginació més delirant, es podia imaginar que la policia d'un Estat membre de la Unió Europea utilitzaria tanta violència contra votants indefensos. La pregunta és també si hi va haver alguna possibilitat de fer marxa enrere un cop havien fracassat tots els intents de diàleg. El tema de la independència es basa molt en les demandes de la gent i, en aquest cas, la pressió sobre els electes ha estat i és molt forta. En cap cas es tracta de castellanoparlants contra catalanoparlants, com molts han intentat fer creure. En tots dos grups hi ha gent que està a favor i en contra de la independència.

El govern central tampoc es va deslliurar de pressions, internes i externes. Durant molts anys, el Partit Popular –els hereus del franquisme- fou l'únic partit de dretes. Després dels grans escàndols de corrupció en el partit es van veure atacats per tots costats. Un nou partit, Ciutadans, havia nascut a Catalunya amb demandes, entre altres, de canvis en les lleis lingüístiques. Van pressionar per a una més gran "espanyolització" de Catalunya i van aconseguir que arrelés la imatge de catalanoparlants contra castellanoparlants. I a la banda més extrema, hi havia els falangistes, que votaven el PP sempre que es mantingués realment a l'extrema dreta. Cosa que realment feien. A la resta d'Europa ens sorprenïem que Espanya quedés al marge de l'onada creixent de partits europeus d'extrema dreta, però és que, en realitat, aquest partit no es trobava pas a faltar. L'extrema dreta tenia ja un govern que s'acostava cada cop més a la política dels falangistes i duia a terme moltes de les seves polítiques per tal de no perdre els seus vots.

Malgrat que, aquests darrers anys, hem vist algunes tendències inquietants a Espanya, la imatge general que tenien els de fora ha seguit essent la del sol i la platja, amb la idea que Espanya és una democràcia plena i que el rei Joan Carles I havia salvat el país de la dictadura. El 2015 es va promulgar una llei important per tal de protegir la Seguretat Ciutadana, anomenada col·loquialment "Llei Mordassa". Des d'aleshores se sanciona criticar a Déu, al rei i al govern. Filmar un agent de la

policia que pega un manifestant i pujar-ho a Facebook pot comportar multes, igualment que si participes en una “sentada” davant d’una central nuclear, etc. Des de 2015, diversos actors, músics, etc., han estat multats, empresonats, o han hagut d’anar a l’exili pel que han dit o escrit.

Quan el color groc no es va poder utilitzar durant unes eleccions i Ciutadans va dedicar tant d’esforç i energia per arrencar els llaços grocs a qualsevol lloc de Catalunya, en d’altres països ens va semblar tan forassenyat que ens vam estimar més no creure’ns-ho. És tan absurd com que, fins fa ben poc, existís un grandiós monument finançat a través dels impostos per homenatjar el dictador, i que els qui van lluitar en el bàndol republicà també estiguessin enterrats allí, en fosses comunes, contra la voluntat dels seus familiars i, és de suposar, contra la seva pròpia. Els franquistes parlaven de “reconciliació”. Per a mi, com a ciutadana sueca, un dels casos més absurds és que el ministre de l’Interior, guardonés a la Verge patrona de la policia en una cerimònia on es guardonaven els agents de policia que s’havien distingit per la seva bona feina. Hem de recordar que estem en una democràcia, en un país de la Unió Europea, i no en una dictadura.

Els de fora normalment no saben que Espanya és el país del món, després de Cambodja, que té més fosses comunes sense obrir, i que ni un sol criminal de guerra ha estat condemnat pels tribunals. Tampoc saben que no hi ha hagut manera de retirar els honors concedits a un dels torturadors més notoris de l’època franquista: Juan Antonio González Pacheco, conegut com a “Billy el Niño”. És prou sabut, gràcies a la premsa rosa, que la corrupció és gran a escala política, tant entre les dretes com entre les esquerres, inclosa la Casa reial, però semblaria que els ciutadans es resignen com si passés el mateix a tot arreu.

Un dels principals problemes que hi veig és la Constitució de 1978, aprovada en el moment de la transició a la democràcia, que, en gran mesura, es basa en les estructures antigues, entre elles el poder dels militars. És aquesta Constitució la que s’ha fet servir com a base per a jutjar els representants del govern català i els líders de la societat civil. També en aquesta qüestió la negació ha estat la norma: no hi ha presos polítics a Espanya; se’ls anomena “polítics presos” (com si fossin criminals!). Però resulta que tenim mig govern català i dos líders de la societat civil a la presó, condemnats fins a 13 anys per sedició. La presidenta del Parlament de Catalunya ha estat condemnada per “permetre el debat” sobre la independència al Parlament. No és precisament el Parlament el lloc on s’ha de debatre? Segons que diuen, tampoc hi ha hagut cap conflicte polític amb Catalunya. Fins fa ben poc ho han anomenat “conflicte de convivència”, fins al moment que el darrer govern s’ha

vist obligat a canviar i a demanar el recolzament d'un dels partits independentistes catalans per aconseguir una majoria i formar govern, aprovar pressupostos i d'altres mesures. Quan es va aprovar la Constitució de 1978 també es va aprovar una Llei d'Amnistia, cosa que significava que mai més no es tornaria a parlar del que havia passat durant la dictadura. Aquesta llei significa que a Espanya ni s'ha buscat, ni s'ha donat cap tipus de reconciliació.

Per descomptat, a Europa, a nivell polític, ja hi ha un coneixement més gran d'Espanya i s'han supervisat de prop els seus avenços. Tot i això, l'interès europeu per implicar-se ha estat insignificant. La Unió Europea és una organització els membres de la qual són els Estats, i el diàleg sempre es dóna entre els seus membres. Si una regió demana ajuda, la Unió Europea no pot pas donar-la, a no ser que sigui l'Estat qui la sol·licita explícitament. El tema es tracta com a una qüestió interna. És per això que el cas de Catalunya no pot estar a l'ordre del dia. A parer meu, s'equivoquen.

En llegir els principis bàsics en què es fonamenta l'adhesió a la Unió Europea, i tal i com s'expressa en l'article 2 del Tractat de la Unió, em sento completament satisfeta de formar part d'aquesta Unió: *La Unió ha de basar-se en els valors del respecte a la dignitat humana, la llibertat, la democràcia, la igualtat, l'estat de dret i el respecte als drets humans, inclosos els drets de les persones que pertanyen a minories. Aquests valors haurien de ser comuns als Estats membres en una societat caracteritzada per la diversitat, la no discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i el principi d'igualtat entre dones i homes.* Però, quan veig el poc que es respecta aquest article, i no només a Espanya, sento vergonya.

Els catalans amb qui vaig parlar abans de la votació del referèndum del primer d'octubre de 2017 estaven convençuts que la Unió Europea els defensaria si Espanya utilitzava la violència. Comptaven que s'aplicaria l'article 7 del Tractat, cosa que significa que un país pot ser privat de determinats drets –com el dret a vot en el Consell- si viola els valors bàsics establerts en l'article 2. Però perquè això fos possible, el Consell hauria de manifestar per unanimitat que l'Estat en qüestió ha incomplert les seves obligacions en virtut del Tractat. Com es podria arribar a la unanimitat en una qüestió d'aquest calat quan Espanya no és pas l'únic país que no respecta l'article 2?

I, per què la Unió Europea no va amenaçar Espanya, com havia fet amb Polònia i Hongria, amb el procediment de l'article 7 quan es va aprovar la "Llei Mordassa" o quan es va fer efectiu l'ús de la força en el referèndum? O quan es va veure que els

tribunals espanyols tampoc són independents i que tot això no s'ajustava a la Constitució? Pots ser membre de la Unió Europea sense complir les seves condicions? A Polònia, l'ús de l'article 7 es va fer perquè hi havia lleis que posaven en risc la independència dels tribunals, i a Hongria perquè es tractava de violacions greus, entre altres, contra la llibertat de premsa. Cal recordar que, en el moment del referèndum, tots els màxims representants de la Unió Europea (Comissió, Parlament i Consell) provenien del Grup PPE (Partit Popular Europeu), que inclou també el partit del govern espanyol. Tant el president de la Comissió, Juncker, com el president del Parlament, Tajani –que, en un discurs fet a Itàlia va elogiar Mussolini-, van rebre durant aquest període distincions honorífiques de l'Estat espanyol. Aquí hi havia també, probablement, la por a permetre que el cas de Catalunya es convertís en la caixa de Pandora. Hi ha molts altres conflictes latents o soterrats a diversos països d'Europa que apareixerien, o no, segons com fos tractat el tema de Catalunya.

El fet de ser una democràcia de ple dret no significa només que els ciutadans poden votar cada quatre anys. Els fonaments de la democràcia són eleccions lliures, el respecte dels drets humans i els principis de l'estat de dret. L'estat de dret no pot prevaldre per damunt dels drets humans. Tot va junt. En un estat de dret les lleis prescriuen el que es pot fer i el que no es pot fer, i tenim tribunals independents. Però no podem promulgar lleis que no respectin els drets humans com, per exemple, la "Llei Mordassa". En un estat de dret els tribunals han de ser independents, però durant el procés contra els presos polítics s'ha fet cada dia més obvi que aquest no és el cas d'Espanya.

Jo sóc demòcrata i espero que, en una democràcia, els conflictes polítics es resolguin a través del diàleg, no pas amb violència. I espero que els conflictes polítics es resolguin a través de la política, no amb els tribunals. En una democràcia no és acceptable empresonar i condemnar els opositors polítics a llargues penes de presó amb l'ajuda de jutges designats políticament i sense un suport legal clar. En una democràcia no és acceptable utilitzar la pròpia policia de seguretat per perseguir i espiar els opositors polítics que es troben a l'exili, sense l'aprovació de l'altre Estat. En una democràcia no és acceptable portar als tribunals els artistes per les lletres de les seves cançons. En una democràcia no és acceptable que... La llista podria ser molt llarga.

Desgraciadament, la meva imatge de l'Estat espanyol ha empitjorat molt després d'haver seguit de prop els seus avenços durant aquests més de 40 anys. Des de l'esperança que el país caminés realment, pas a pas, cap a una democràcia plena,

fins a qüestionar-me si tot ha estat una mentida des del principi fins al final. Com pot ser una democràcia quan l'esperit franquista –amb l'ajuda dels sectors més conservadors de l'Església catòlica- governa encara a través d'una Constitució que sembla impossible de modernitzar? Vull emfasitzar que són l'Estat i les seves estructures, incloent-hi la judicatura i l'exèrcit, els que em provoquen aquest sentiment. I també que augmenta dia a dia la meva impressió que el feixisme no se'n va anar mai del tot, i que això és un repte per a tots els demòcrates d'Espanya –que, per sort, també són molts-, en totes les Comunitats Autònomes.

La meva imatge de la Unió Europea també ha canviat. El 1986 jo estava entusiasmada amb l'entrada d'Espanya a la Unió. Estava convençuda que la Unió Europea era la garantia per als drets de les minories i que Espanya, com a membre de la Unió Europea, no podria utilitzar mai més la violència contra els catalans i contra els bascos. Veient com la Unió Europea tanca els ulls i que, en essència, repeteix el que vol transmetre el govern espanyol, he perdut aquella fe. En el Parlament europeu ni tan solament ens van permetre organitzar un debat sobre els esdeveniments relatius al referèndum.

Què ens espera en el futur? No ho sé. L'única cosa que sé és que resulta incomparable la manera com funcionem nosaltres en el nord i com funciona el sud. Potser aquest és l'error que cometem quan analitzem els esdeveniments dels altres països. La nostra història és completament diferent i, per tant, les nostres formes de relacionar-nos amb els veïns, també. El que sí que demano és que, si voluntàriament formem part del mateix club, en aquest cas la Unió Europea, tots hàgim de complir les regles d'aquest club. Hem d'acceptar les regles del joc. I aquí hem fallat completament en veure el que està passant avui tant a Espanya com en d'altres països de la Unió. És hora que la Unió Europea assumeixi la seva responsabilitat de vigilant dels Tractats i adopti un paper actiu en la resolució dels conflictes interns dels països membres, per ajudar-los a reprendre el camí cap a la democràcia i el compliment de l'article 2 del Tractat.